

RELATIE VAN DE KATHOLIEKE SOCIALE BEWEGING IN
DUITSLAND – MET NAME DE VOLKSVEREIN FÜR DAS
KATHOLISCHE DEUTSCHLAND – EN DE KATHOLIEKE
SOCIALE BEWEGING IN BELGIË EN NEDERLAND

door

Drs E. C. M. FLERÉ

Voorlopige bibliografie van Belgische en Nederlandse literatuur

INLEIDING

De Volksverein für das katholische Deutschland werd mede op initiatief van Ludwig Windthorst, de leider van de Centruumpartij in oktober 1890 in het leven geroepen. Hij werd voorzitter van het stichtingsbestuur. Hiervan maakten onder meer ook deel uit Franz Brandts, een textielfabrikant uit Mönchengladbach, de Keulse jurist Carl Trimborn en de priester en Centrumafgevaardigde Franz Hitze. Bij de dood van Windthorst enkele maanden na de oprichting van de Volksverein werd zijn plaats ingenomen door Franz Brandts. Deze industrieel heeft de Volksverein geleid tot 1914. Sinds 1880 was hij voorzitter van het Verband Arbeiterwohl, dat door een groep sociaal voelende ondernemers en politici, waaronder Freiherr Georg von Hertling, was opgericht ter verheffing van de arbeiders op godsdienstig, zedelijk en economisch gebied. Algemeen secretaris van het Verband Arbeiterwohl, dat gevestigd was te Mönchengladbach was Franz Hitze, vice-voorzitter de zojuist genoemde Georg von Hertling.

Het Verband Arbeiterwohl kan worden beschouwd als de voorloper van de Volksverein. Voor nadere informatie over de nauwe relatie tussen beide organisaties zij verwezen naar een bijdrage van Wolfgang Löhr in de Rheinische Vierteljahrsblätter van 1977.¹

De leermeester van bovengenoemden was de algemeen erkende baanbreker van de katholieke sociale beweging in het negentiende eeuwse Duitsland Willem Emmanuel Freiherr von Ketteler, bisschop van Mainz.

De Volksverein had tot doel de bestrijding van de dwalingen en omwentelingen op sociaal gebied en de verdediging van de christelijke ordening der maatschappij. Getracht werd dit doel te bereiken met name door middel van sociale, politieke en godsdienstige vorming, scholing en voorlichting. De Volksverein richtte zich niet alleen tot de arbeiders, maar tot alle groeperingen in de samenleving. Deze vorming en voorlichting geschiedde vanuit de Zentralstelle te Mönchengladbach zowel door de publicatie van talloze tijdschriften, vlugschriften, brochures e.d. als door het organiseren van tal van cursussen. Sinds 1905 beschikte de Volksverein over een eigen uitgeverij.

De Volksverein heeft bestaan tot januari 1934.

¹ Löhr, Wolfgang, 'Arbeiterwohl' Verband Katholischer Industrieller und Arbeiterfreunde; Mitglieder und Mitgliederstruktur des Vereins 1888. In: Rheinische Vierteljahrsblätter 41 (1977), 103-107.

De bibliotheek van de Volksverein is behouden gebleven en bevindt zich nog steeds te Mönchengladbach. De Stadtbibliothek van deze plaats heeft bij gelegenheid van de 84ste Duitse katholiekendag, die in 1974 in Mönchengladbach werd gehouden een bibliografie uitgegeven onder de titel: Der Volksverein für das katholische Deutschland 1890-1933.²

Deze bibliografie werd beschouwd als een eerste stap tot het samenstellen van een bibliografisch handboek van de geschriften van de Volksverein. Getracht werd een zo volledig mogelijk overzicht te geven van de zogenaamde zelfstandige werken van een elftal personen, die gedurende kortere of langere tijd een belangrijke rol hebben gespeeld in de Volksverein, te weten: Franz Brandts, Carl Trimborn, Franz Hitze, August Pieper, Otto Müller, Johannes Giesberts, Heinrich Brauns, Wilhelm Hohn, Joseph Joos, Carl Sonnenschein en Anton Heinen. Van deze personen werden ook biografische gegevens vermeld. Bovendien bevat bedoelde bibliografie werken over hen en over de Volksverein als zodanig.

Op enkele uitzonderingen na betreft het Duitse literatuur. De Volksverein heeft echter ook buiten Duitsland veel invloed uitgeoefend. Herhaaldelijk treft men in de notulenboeken van katholieke sociale organisaties of in de publicaties van leidinggevende personen op katholiek sociaal terrein in Nederland en België verwijzingen aan naar opvattingen die binnen de Volksverein leefden. Een uitvoerig onderzoek naar deze internationale uitwisseling van ideeën is nog niet ingesteld. De hier gepubliceerde bibliografie moge dienen als een eerste handreiking voor een dergelijke studie. Zij bevat alleen Belgische en Nederlandse werken.

Hieronder worden verstaan:

- werken uitgegeven in België of Nederland;
- werken uitgegeven in een ander land en eveneens in België of Nederland;
- werken van Belgische of Nederlandse auteurs verschenen buiten België of Nederland.

Gezocht werd naar vertalingen c.q. bewerkingen der geschriften van personen die direct bij de Volksverein waren betrokken, alsmede naar literatuur over hen en over de Volksverein als zodanig.

Bovendien werden Belgische en Nederlandse werken opgenomen van en over enkele personen, die de denkwereld van de Volksverein

² Schoelen, Georg. Der Volksverein für das katholische Deutschland 1890-1933; eine Bibliographie; mit einer Einl. von Rudolf Morsey und einem Nachlassverzeichnis von Wolfgang Löhr. Mönchengladbach, Stadtbibliothek, 1974. 110 p.

mede hebben gevormd, wier werken bij het ontwikkelings- en vormingswerk van de Volksverein een rol hebben gespeeld, zoals Von Ketteler, Von Hertling en enkele bekende schrijvers in het tijdschrift *Stimmen aus Maria Laach*, te weten: V. Cathrein, A. Lehmkühl, Th. Meyer en de nationaal-econoom H. Pesch.

Opgemerkt kan nog worden, dat de samensteller van de bovenbeschreven bibliografie aan ondergetekende bij een bezoek aan de Stadtbibliothek van Mönchengladbach de namen ter hand heeft gesteld van een aantal personen die betrokken waren bij de Volksverein, maar wier werken niet in de bibliografie in kwestie waren vermeld. Tot nu toe werden – met uitzondering van publicaties van Meffert en Thissen – alleen Belgische of Nederlandse recensies aangetroffen van Duitse geschriften van enkelen van hen.

Besprekingen van Duitse literatuur werden in onze bibliografie niet opgenomen.

De onderhavige bibliografie dient verder te worden aangevuld: vooral met Belgische literatuur, maar ook nog met Nederlandse.

Een aantal weinig toegankelijke tijdschriften kon nog niet worden nagezocht.

Ten aanzien van de indeling van deze bibliografie zij vermeld dat de titels onder de volgende rubrieken werden ondergebracht:

- Von Ketteler
- Windthorst
- Von Hertling
- Arbeiterwohl (enkele titels)
- Volksverein für das katholische Deutschland
- Personen die een rol hebben gespeeld in de Volksverein en die opgenomen zijn in de bibliografie van Mönchengladbach en wel in de daarin gegeven volgorde (zie boven). Hieraan zijn werken van F. Meffert toegevoegd. Een publicatie van Thissen is opgenomen onder Volksverein. . .
- Tenslotte bovengenoemde schrijvers in de *Stimmen aus Maria Laach*.

Van alle personen zijn eerst de vertalingen c.q. bewerkingen in chronologische volgorde weergegeven en vervolgens de werken die geheel of ten dele betrekking hebben op hen.

Ook de werken over de Volksverein als zodanig zijn chronologisch gerangschikt.

Om het gebruik te vergemakkelijken is aan deze bibliografie een alfabetisch auteurs- en persoonsregister toegevoegd.

Ketteler, W. E. von

1. Vrijheid, gezag en kerk; ophelderingen van de groote vraagstukken van den tegenwoordigen tijd; naar het Hoogduitsch. Rijsenburg, Petit, 1862. IX, 257 p.
Oorspr. tit.: Freiheit, Autorität und Kirche (1862).
2. Kan een regtgeloovig christen vrijmetselaar zijn; naar de 5e Duitse uitg. 's-Hertogenbosch, Bogaerts, 1865. VIII, 80 p.
Oorspr. tit.: Kann ein gläubiger Christ Freimaurer sein? (1865).
3. Het vraagstuk der arbeiders en het christendom; naar de 2e Hoogduitse uitg.
Leiden, Van Leeuwen, 1865. XII, 127 p.
Oorspr. tit.: Die Arbeiterfrage und das Christentum (1864).
4. La loi est-elle la conscience publique? trad. de l'allemand par Gyr.
Bruxelles, 1866. 35 p.
(Association pour la publication des brochures; 11).
5. La question ouvrière et le christianisme; trad. par E. Cloes. Liège, Grandmont Donders, 1869.
6. Het algemeen concilie en zijne beteekenis voor onzen tijd; naar de 3e uitg. 's-Gravenhage, 1870. 183 p. (Katholieke Bibliotheek; 7, bd. 20 dl. 3).
Oorspr. tit.: Das allgemeine Konzil und seine Bedeutung für unsere Zeit (1869).
7. Het vraagstuk der arbeiders en het christendom; 2e uitg.; met een schrijven van L. Windthorst.
Leiden, Van Leeuwen, 1890. XII, 127 p.
8. De arbeidersbeweging en haar streven met betrekking tot godsdienst en zedelijkheid; toespraak gehouden op de Liebfrauenheide bij Offenbach den 25 Juli 1869.
Oldenzaal, Bruggeman, 1896. 32 p.
Oorspr. tit.: Die Arbeiterbewegung und ihr Streben im Verhältnis zu Religion und Sittlichkeit (1869).
9. Redevoeringen, preeken en toespraken; vert. door J. L. M. Waterreus.
Leiden, 'Futura', 1912-1915. 6 dl.
Dl. 1: De sociale vragen.
Dl. 2: Apologetische preeken.
Dl. 3: Het christelijk huisgezin en Maria-preeken.
Dl. 4: Preeken voor advents- en kersttijd.
Dl. 5: Voor den H. Vastentijd.
Dl. 6: Paaschtijd en Pinkstertijd.

Zie ook: Luyk, P. van, Redevoeringen, preeken en toespraken van Mgr. E. W.

- von Ketteler, bisschop van Mainz; vert. door J. L. M. Waterreus. In: Katholiek Sociaal Weekblad; o. red. van P. J. M. Aalberse. Leiden. 'Futura', 14 (1915) 27, 316-318.
10. Kellenäers J. Bzn., A., Het erfdeel van mgr. von Ketteler. In: Katholiek Sociaal Weekblad 4 (1905) 47, 553-555.
- De auteur spreekt hierin o.m. over bovengenoemde rede van mgr. von Ketteler op de Liebfrauenheide, over zijn toespraken tot de katholieken in het Duitse rijk, zijn politiek program van 1871 en de werkzaamheden van zijn volgingen in de Centrumpartij m.b.t. de uitvoering van dit program.
11. Z., J., Een grote bisschop en een miezerige prutelaar [i.e. peuteraar]. In: Katholiek Sociaal Weekblad 6 (1907) 6, 67-69.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
- Betreft de brochure van A. Erdmann 'Der Schwindel der klerikalen Arbeiterpolitik', waarin de sociale werkzaamheden van mgr. von Ketteler worden aangevallen.
12. R., Von Ketteler en Lassalle.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 6 (1907) 36, 409-412; 37, 421-424.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
- Vergelijking van de houding van bisschop von Ketteler en Lassalle t.o.v. het sociale vraagstuk en van hun denkbeelden m.b.t. de oplossing ervan.
13. Knitel, F., Bisschop von Ketteler.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 7 (1908) 9, 97-101; 10, 109-113.
14. Decurtins, G., Bisschop von Ketteler.
Leiden, 'Futura', 1909. 55 p. (Politieke en Sociale Studiën; uitg. o.t.v. P. J. M. Aalberse; 4e reeks, 4).
- Oorspr. inl. tot de Oeuvres choisies de mgr. Ketteler (1892).
Bevat ook een hoofdstuk over Lassalle.
15. Cosijns, Ketteler.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 9 (1910) 429, 223-224.
16. Bisschop von Ketteler; gedachtenisrede van Frh. von Hertling.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 51, 602-604; 52, 618-620.
- Rede t.g.v. de 100ste geboortedag van mgr. von Ketteler.
17. Wilhelm Emmanuel von Ketteler; bisschop van Mainz geboren 25 December 1811.
In: De Katholieke Sociale Actie; volkstijdschrift voor het kath. Nederland; orgaan van het Centraal Bureau van de K.S.A. Leiden, 3 (1911) 12, 177-183.
18. Bisschop von Ketteler.
In: Cosijns, Drie sociale levensschetsen: Adolf Kolping, mgr. von Ketteler,

Leo XIII; met een voorrede van H. Heyman.
Gent, Het Volk, 1912. 95 p. (Volksboekeryj). p. 40-69.

19. Bisschop Ketteler.

In: Persijn, J., Dr. Schaepman. Dl. 2. 's-Gravenhage, Roebert, s.a. [1916].
P. 551-555.

Hierin wordt aandacht geschonken aan een artikel in 'De Tijd' d.d. 18 juli 1877 o.d.t. Wilhelm Emanuel Vrijheer von Ketteler, bisschop van Mentz. Dit artikel werd geschreven enkele dagen na de dood van Von Ketteler. Het is gedeeltelijk van de hand van Schaepman, die er o.a. een overzicht in geeft van de werken van Von Ketteler.

Bovendien wordt het artikel van Schaepman besproken, dat verschenen is in Onze Wachter; tijdschrift o. red. van H. J. A. M. Schaepman en W. J. F. Nuyens. Utrecht, Van Rossum, 9 (1879) 10, 255-277 o.d.t. De bisschop van Mentz. Dit bestaat uit vertaalde fragmenten van brieven van en aan Von Ketteler verweven met biografische gegevens.

Tenslotte wordt gewezen op gegevens over Von Ketteler in:

Schaepman, H. J. A. M., Menschen en Boeken. Utrecht, Van Rossum, 1893-1903 en met name in de inleiding van dl. 4, p. XXIV-XXVI.

Zie ook: De Kulturkampf. In: Persijn . . . p. 369-384.

20. Mgr. von Ketteler.

In: De Mijnwerker; orgaan van den Nederl. Roomsche Kath. Mijnwerkersbond. Heerlen, 20 (1927) 27, 3-4.

Overgenomen uit 'Het Centrum'.

Betreeft het congres te Koblenz van de Duitse R.K. Werkliedenverenigingen ter herdenking van het feit dat mgr. von Ketteler 65 jaar eerder de grondslag had gelegd van deze verenigingen.

21. Mgr. von Ketteler.

In: De Mijnwerker 21 (1928) 38, 1; 39, 1; 40, 1; 42, 1 en 2; 43, 1; 45, 1; 48, 1 en 2; 49, 1; 50, 1; 51, 2.

22. Herwig, F., De groote bisschop [uit het Duitsch] ver. door A. Vorstman.

Tilburg, Het Nederlandsche Boekhuis, 1935.

Oorspr. tit.: Der grosze Bischof (1933).

23. Beijersbergen van Henegouwen, Ketteler, Wilhelm Emmanuel.

In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 15, 1936, k. 239.

24. Wilhelm Emmanuel Freiherr von Ketteler.

In: De corporatieve gedachte; bij de katholieke sociologen van de XIXe eeuw; publ. van de Internationale Studiekring voor sociale vraagstukken. Antwerpen enz., Standaard-Boekhandel, 1941. 284 p. P. 113-115. Zie ook: p. 21-27.

25. Monseigneur Guillaume-Emmanuel von Ketteler (1811-1877).

In: Kothen, R., La pensée et l'action sociales des catholiques 1789-1944. Louvain, Warny, 1945. 600 p. (Histoire des théories sociales). P. 178-194.

Zie ook: p. 31.

26. Aubert, R., Monseigneur Ketteler, évêque de Mayence, et les origines du catholicisme social.
In: *Collectanea Mechliniensia* 32 (1947) 5, 534-539.
27. Ketteler, Wilhelm Emmanuel.
In: *Grote Winkler Prins* dl. 11, 1974, p. 33.
- Zie verder o.a.
28. Kannengieser, A., *Catholiques Allemands*.
Bruxelles, Société Belge de Librairie, 1892. VII, 383 p. P. 19, 26, 213.
29. Brants, Victor, *Les grandes lignes de l'économie politique*; 3ième éd. Louvain, Peeters, 1901. XX, 615 p.
Met name: *Ecole catholique allemande et autrichienne* p. 608-611.
Speciale aandacht voor mgr. von Ketteler op p. 608-609.
30. Schaepman, H. J. A. M., art. ter verwelkoming van het Katholiek Sociaal Weekblad s. tit.
In: Schaepman, H. J. A. M., *Chronica over Staatkunde en Letteren*. Utrecht, Van Rossum, 3 (1902) 1, 1-7.
Met name p. 5 en 6.
31. Von Hertling over katholieke kerk-hervorming in onzen tijd.
In: *Stemmen onzer eeuw*; *Katholiek Algemeen Weekblad*; o. red. van A. Laudy 2 (1906) 9, 69-70.
32. Hermans, H., *Handboek voor de moderne vakvereeniging; met een voorw. van Alph. Ariëns*. Dl. 1.
Maastricht, Secretariaat van de Arbeid, 1908.
P. 51, 52, 62, 131, 134, 135, 139.
33. De waardigheid van den werkman als mensch.
In: *Het Katholieke Volk*; orgaan van de Roomsch-Katholieke Werklieden-organisaties in Nederland 2 (1911) 87, 1; 88, 1.
Ontleend aan: Mundwiler, J., *Bischof von Ketteler als Vorkämpfer der christlichen Sozialreform* (2. Aufl. 1911).
34. *Gedenkschrift bij gelegenheid van het 50 jarig bestaan der R.K. Werklieden-vereeniging 'St. Paulus', Vaals op Zondag 2 Augustus 1925; 1875-1925*.
Vaals, Bröcheler & Thoma, 1925. 52 p. P. 1.
35. *Het internationaal congres van kath. arbeidersvereenigingen*.
In: *De Mijnwerker* 21 (1928) 29, 2e blad.
36. Aengenent, J. D. J., *Leerboek der sociologie*; opn. bew. door P. J. M. Heskens; 7e herz. en verm. dr.
's-Gravenhage, Roebert, s.a. [1931?]
p. 116, 171.

37. Fallon, V., *Beginnselen der sociale economie*; Ned. bew. door R. Lontie met medew. van L. Grootaers.
Leuven, Museum Lessianum enz., 1934. 565 p.
P. 534, 535.
38. Brys, A., *Maatschappijleer; het sociaal-economisch vraagstuk*;
3e uitg. Antwerpen, Geloofsverdediging, 1937. 58 p.
P. 19.
39. Oirschot, Floridus van, *Beknopte geschiedenis der sociale kwestie; ontstaan en oplossingen*.
Roermond enz., Romen, 1950. 532 p.
Met name dl. III: De katholieke oplossing der sociale kwestie.
P. 14, 15, 332-337, 350, 391, 397, 419, 448, 459.
40. Brom, G., *Alfons Ariëns; nieuwe uitg.; met een voorw. van Johannes Kardinaal de Jong*. Utrecht, Het Spectrum, 1950. 697 p.
P. 79, 155, 159, 187v, 196v, 203, 261, 347, 629.
41. Wely, J. van, *Schaepman; levensverhaal*. Antwerpen, Sheed & Ward, 1952. 636 p. P. 206-208, 404, 591.
42. Bruijne, W. de, *Monseigneur Antoine Pottier 1849-1923; een eerste contact met zijn leven en voornaamste geschriften*. Leuven, 1954. 133 p.
Eindverhandeling tot het bekomen van de graad van licentiaat in de sociale en politieke wetenschappen aan de Katholieke Universiteit te Leuven, School voor Politieke en Sociale Wetenschappen . . .
P. 11.
43. Verstraelen, J., *Geschiedenis van de Westeuropese arbeidersbeweging 1789-1914*. Gent, Het Volk, 1954. 290 p.
(Sociaal-Economische Studiën; 8).
Met name: De Duitse katholieken en het arbeidersvraagstuk; Bisschop von Ketteler. P. 172-175.
44. Colsen, J., *Poels*. Roermond enz., Romen, 1955. 680 p.
P. 317, 449, 647.
45. Rogier, L. J., *Katholieke herleving; geschiedenis van katholiek Nederland sinds 1853*. 's-Gravenhage, Pax, s.a. [1956]. 646 p.
P. 192, 291, 300, 310, 316, 323, 329.
46. Gestel, C. van, *Kerk en sociale orde; historische ontwikkeling en leerstellige inhoud van de sociale leer der Kerk*.
Leuven, De Vlaamsche Drukkerij enz., 1956. 386 p.
P. 14, 22, 28, 29-34, 36, 51, 56, 78, 85, 188, 189, 205, 207, 228.
47. Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] *Aalberse 1871-1948*.
Utrecht, De Lanteern, 1961. 551 p.
P. 65, 100, 122.

48. Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa 1789-1939; o. red. van S. H. Scholl met medew. van E. Coornaert, A. Gambasin, J. N. Garcia-Nieto e.a.
Brussel, Arbeiderspers, 1961. 549 p.
P. 28, 104, 109, 115, 116, 120, 130, 152, 184, 326, 465.
49. Theunisse, J. G. L., Jan Frederik Vlekke 1849-1903; ethiek en rentabiliteit in een ondernemersleven.
Tilburg, Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1966. XXIII, 405 p.
(Bijdr. tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland; 6).
P. 20, 123, 134, 172, 288, 289, 303, 359.
50. Horn van Nispen, L. C. W. J. M. ten, Jan B. M. van Besouw; een sociaal geïnspireerd ondernemer rond 1900.
Tilburg, Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1971. XXIV, 242 p.
(Bijdr. tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland; 21).
P. 28, 38, 39, 48, 82, 143.
51. Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland.
In: Politiek Perspectief; tweemaandelijks tijdschrift van het Centrum voor Staatkundige Vorming, wetenschappelijk instituut voor de Katholieke Volkspartij 4 (1975) 5, 3-29; 6, 12-38.
52. Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens 1860-1931; uit het leven van een priester-staatsman.
Assen, Van Gorcum, 1978. XXIV, 377 p.
(Maaslandse Monografieën; 26).
P. 106, 111.

WINDTHORST, LUDWIG 1812-1891

Windthorst, L.

Ketteler, W. E. von, Het vraagstuk der arbeiders en het christendom; 2e uitg.; met een schrijven van L. Windthorst . . . 1890. (7)
P. III en IV.

Aanbevelend schrijven van Windthorst d.d. 30 juni 1890 aan Franz Kirschheim uitgever te Mainz.

53. Lettre de Windthorst.
In: Congrès des Oeuvres Sociales à Liège; 3ième session 7-10 Sept. 1890. Liège, Demarteau, 1890.
Première Partie: Assemblées Générales p. 17-18.

Windthorst.

In: Kannengieser, A., Catholiques Allemands.

Bruxelles, Société Belge de Librairie, 1892. VII, 383 p. (28)
Chap. I, p. 3-48; passim.

54. Woeste, Ch., Windthorst.
In: La Revue Générale. Bruxelles 69, année 35 (1899) 4, 435-463.

55. Lange, L. de, Dr. L. Windthorst.
In: Stemmen onzer eeuw 2 (1906) 1, 3-4.
Rubr.: Katholieke mannen en vrouwen van beteekenis.

56. Bruna, G., Windthorst.
Leiden, 'Futura', 1906. 89 p.
(Politieke Studiën; uitg. o.t.v. P. J. M. Aalberse; 2e reeks, 1).

57. Dr. Ludwig Windthorst.
In: De Katholieke Sociale Actie 4 (1912) 1, 3-7.

Levensschets ontleend aan G. Bruna bij de herdenking van de 100ste geboortedag van Windthorst.

58. Aalberse, P. J. M., Windthorst als sociaal-politicus.
Leiden, 'Futura', 1918. 65 p.
(Politieke en Sociale Studiën; 11e reeks, 1).

59. Brouwer, Parel van Meppen.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 17, 1937, k. 499.

Benaming van de Centrumleider L. Windthorst.

60. Houtte, Windthorst, Ludwig.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 24, 1938, k. 265, 266.

61. Windthorst, Ludwig.
In: Grote Winkler Prins dl. 20, 1975, p. 179.

Zie verder o.a.

Persijn, J., Dr. Schaepman. Dl. 2 . . . 1916. (19)
De Kulturkampf p. 369-384, met name p. 382.

Kothen, R., La pensée et l'action sociales des catholiques . . . 1945. (25)
P. 195.

Oirschot, Floridus van, Beknopte geschiedenis der sociale kwestie . . . 1950.
(39)
P. 334, 337.

Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 42.

Wely, J. van, Schaepman . . . 1952. (41)

P. 172, 202, 207, 208, 226, 369, 404.

Verstraelen, J., Geschiedenis van de Westeuropese arbeidersbeweging . . . 1954. (43)

P. 260, 261.

Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] Aalberse . . . 1961. (47)

P. 20, 45, 62, 63, 114, 115, 126, 190.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland. In: Politiek Perspectief . . . 1975. (51)

HERTLING, GEORG Frh. von 1843-1919

Hertling, G. von

62. Kapital und Arbeit.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 35, 397-401; 36, 411-413; 37, 424-426; 39, 448-450; 42, 485-486.

Rubr.: Uit Boeken.

Vert. van de uitvoerige bespreking door Von Hertling van het werk van F. Hitze: 'Kapital und Arbeit und die Reorganisation der Gesellschaft' in zijn 'Aufsätze und Reden social-politischen Inhalts' (1884).

63. Naturrecht en sociale politiek; met een inleidend woord van W. H. Nolens. 's-Hertogenbosch, Katholieke Illustratie, 1905. 134 p.

Oorspr. tit.: Naturrecht und Socialpolitik (1893).

Vlekke, J. F. geeft uitvoerige in het Nederlands vertaalde citaten uit Naturrecht und Socialpolitik in zijn 'Sociale opstellen; eene bloemlezing'; met eene voorrede van J. de Langen-Wendels. Roermond, Van der Marck. 1901. XXII, 86 p.

Hoofdstuk III: Het naturrecht en de sociale wetgeving p. 29-36.

Zie ook: Aalberse, J. C.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 4 (1905) 22, 259-262.

Bespreking van de Nederlandse vert. en de recensie van dit werk in De Gids op Maatschappelijk Gebied 4 (1905) 176 A, 70.

Von Hertling over katholieke kerk-hervorming in onzen tijd.

In: Stemmen onzer eeuw 2 (1906) 9, 69-70. (31)

Resumé van een bijdrage van Von Hertling aan de februari-aflevering van Hochland (1906) o.d.t. Römische Reformgedanken.

64. Recht, staat en maatschappij. Leiden, 'Futura', 1911. 2 dl.
(Politieke en Sociale Studiën; 5e reeks, 4 en 5).
Oorspr. tit.: Recht, Staat und Gesellschaft (1906).
- Bisschop von Ketteler . . .
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 51, 602-604; 52, 618-620. (16)
65. Poelhekke, M. A. P. C., Het te-kort der katholieken in de wetenschap.
Nijmegen, Malmberg, 1900. 63 p.
- De auteur geeft in dit werkje een samenvatting in het Nederlands van de brochure van Von Hertling: Das Princip des Katholicismus und die Wissenschaft, grundsätzliche Erörterungen aus Anlász einer Tagesfrage (1899).
66. A[alberse, P. J. M.], Von Hertling Rijkskanselier.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 16 (1917) 45, 460.
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.
67. Cosemans, Hertling, Georg.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 13, 1936, k. 257.
68. Hertling, Georg.
In: Grote Winkler Prins dl. 9, 1974, p. 351, 352.
- Zie verder o.a.
- Kannengieser, A., Catholiques Allemands . . . 1892. (28)
P. 210, 292.
69. Aalberse, P. J. M., Prof. dr. Franz Hitze.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 32, 358-362; 39, 451.
70. De tien-urendag; redevoeringen uitgesproken in de Tweede Kamer in Maart 1909 door P. J. M. Aalberse en W. C. J. Passtoors. Leiden, 'Futura', 1909.
51 p.
(Volksbibliotheek; 21).
71. Salsmans, J., Prof. dr. Emiel Vliebergh (1872-1925); biografische aanteeke-ningen. Leuven, Davidsfonds, 1945. 222 p. (Volgreeks van het Davidsfonds; 329).
P. 49.
- Wely, J. van, Schaepman . . . 1952. (41)
P. 553.
- Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] Aalberse . . . 1961. (47)
P. 103, 104.

Theunisse, J. G. L., Jan Frederik Vlekke . . . 1966. (49)
P. 20, 110, 111, 331.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland. In: Politiek Perspectief . . . 1975. (51)

Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens . . . 1978. (52)
P. 35, 106, 115-118, 344.

ARBEITERWOHL - VERBAND KATHOLISCHER INDUSTRIELLER UND ARBEITERFREUNDE

Société industrielle 'Arbeiterwohl'.
In: Kannengieser, A., Catholiques Allemands . . . 1892. (28)
P. 210-212.

72. Brants, V., Mouvement social et action catholique en Allemagne; vus de l'Assemblée de Bonn, en septembre 1900.
In: La Réforme Sociale; 4ième série 10, année 20 (1900) 1 dec., 815-832; 16 dec., 881-897.

Zie met name de afl. van 1 dec. 1900.

73. Arbeiterwohl.
In: Het Limburgsch Volksblad; orgaan van den R.K. Volksbond Maastricht 3 (1902) 128, 1.

Bericht over de 21ste algemene vergadering (5 en 6 augustus 1902) te Düsseldorf.
Zie ook: 142.

74. De katholieke maatschappelijke werken in Duitschland.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 3 (1904) 138 A, 1-2.

O.a. enkele gegevens over het Verband Arbeiterwohl.
Zie ook: 77.

VOLKSVEREIN FÜR DAS KATHOLISCHE DEUTSCHLAND

Brants, V., Mouvement social et action catholique en Allemagne; vus de l'Assemblée de Bonn, en septembre 1900.
In: La Réforme Sociale; 4ième série 10, année 20 (1900) 1 dec., 815-832; 16 dec., 881-897. (72)

Zie: de paragraaf 'le Volksverein' in de afl. van 1 dec.

75. De sociale actie der Duitsche katholieken.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 1 (1902) 46, 498.
Rubr.: Uit Tijdschriften.

Overgenomen uit 'Vox' in de Residentiebode.

76. Een cursus voor werklieden.
In: Het Limburgsch Volksblad; orgaan van den R.K. Volksbond.
Maastricht, 2 (1902) 117, 1-2.

Betreft de op 21 mei 1902 in het raam van de Volksverein te Mönchengladbach geopende cursus staathuishoudkunde voor werklieden. Gegevens over de aard van de cursus en het studieprogramma.

77. 'Katholieke sociale werkzaamheid in Deutschland.'
In: Het Limburgsch Volksblad 2 (1902) 120, 3.

Bericht over een tentoonstelling in Düsseldorf waar een afdeling gewijd was aan 'Katholische Soziale Vereinshätigkeit'. Zowel het Verband Arbeiterwohl als de Volksverein waren vertegenwoordigd.

78. Katholiekendag te Mannheim; Volksverein.
In: Het Limburgsch Volksblad 3 (1902) 129, 3.

Gegevens over de algemene vergadering van de Volksverein tijdens de betreffende katholiekendag en over de Volksverein als zodanig.

79. Thissen, O., Sociaal politieke brieven uit Deutschland; algemeen overzicht, Gesellschaft für Sociale Reform, Volksverein für das Katholische Deutschland; met een naschrift van P. J. M. Aalberse.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 5, 51-53.

80. Aalberse, P. J. M., Sociale cursus te Gladbach.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 30, 341-342.
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Uitvoerige informatie over de sociale en apologetische cursus die in 1903 in het raam van de Volksverein te Mönchengladbach zou worden gegeven, naar gegevens ontleend aan de prospectus van de Zentralstelle van de Volksverein te Mönchengladbach.

81. Aalberse, P. J. M., Een Centraal-Bureau voor de Katholieke Actie.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 20, 229-231.

Aalberse heeft zich persoonlijk op de hoogte gesteld van de organisatie en de werkwijze van de Zentralstelle van de Volksverein te Mönchengladbach, alvorens een centraal bureau op te richten voor de Katholieke Actie in Nederland. Het art. in kwestie bevat gegevens over de Zentralstelle, de Volksverein in het algemeen en over publikaties van de Volksverein.

De katholieke maatschappelijke werken in Deutschland . . .; de Volksvereniging voor het katholieke Deutschland.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 3 (1904) 138 A, 1-2. (74)

Overzicht van doeleinden, middelen, organisatie, sociale cursussen, publicaties e.d. van de Volksverein ontleend aan een studie van de algemeen secretaris van de Volksverein dr. A. Pieper en opgesteld door de Courier du Sud-Est van Lyon.

82. De sociale cursussen van den Deutschen Volksverein.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 3 (1904) 158 A.

83. Paus Pius X en de Deutsche Volksverein.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 22, 263.
Rubr.: Korte Berichten.

Betreft het overhandigen van een geschiedenis van de Volksverein aan de Paus door de voorzitter F. Brandts en de vicevoorzitter C. Trimborn.

Over de Volksverein wordt gezegd dat ze 'vooral door haar Centraal-bureau te M. Gladbach aan onze Katholieke Sociale Actie tot voorbeeld is geweest.'

84. Sociale cursussen.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 27, 321.
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

O.a. het programma van sociale cursussen in Mönchengladbach, die vooral bestemd waren voor arbeiders.

85. Katholieke sociale actie . . .; de Deutsche Volksverein.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 36, 427-428.

Kort verslag van de jaarvergadering van de Volksverein ontleend aan het uitvoerige verslag in De Tijd.

86. Katholieke Sociale Actie.
In: De Volksbode; weekblad voor het Katholiek Vereenigingsleven in de Zuidelijke Provincieën.
Maastricht, 6 (1905) 285, 1.

87. S., De Katholieke Deutsche 'Volksverein'.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 41, 490.
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Beknopt overzicht van de werkzaamheden van de Volksverein 'wier werking den ontwerpers der Katholiek Sociale Actie tot voorbeeld diende en zal blijven dienen, wanneer de werkzaamheden weldra over het geheele land kunnen beginnen'.

88. S., Sociale vacantiecursus in M. Gladbach.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 43, 515.
Rubr.: Korte Berichten.

Naast cursussen voor werklieden voor het eerst een cursus voor meer ontwikkelden.

89. Aalberse, P. J. M., Volksontwikkeling; toespraak gehouden te Hilversum in de R.K. Debatingclub, tot opening van den socialen cursus door P. J. M. Aalberse [d.d. 17 oct. 1904].
Leiden, 'Futura', s.a. [1904]. 50 p.
(Volksbibliotheek; 1).

Een uitvoerige bespreking van deze rede treft men aan in:

Katholiek Sociaal Weekblad 4 (1905) 14, 164-166 van de hand van Th. H. Huising.

Henri Hermans beveelt de rede in kwestie van 'onze Nederlandsche Dr. Windthorst' aan in de Volksbode 6 (1905) 263, 1.

90. P. F., Sociale leergang in Gladbach.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 5 (1906) 247 A, 141-142.

Bespreking van gehouden voordrachten.

91. Fallon, V., Le Volksverein.
In: Revue Sociale Catholique. Louvain, Université Catholique de Louvain. 10 (1906) 1 février et 1 mars.

92. Prims, F., Ingezonden brief d.d. 20 maart 1907.
In: Bijvoegsel van 'De Gids' van 23 maart 1907.

In deze brief vestigt Prims o.m. de aandacht op publikaties van de Volksverein en op de uitgaven van de door P. J. M. Aalberse opgerichte uitgevermaatschappij 'Futura' te Leiden.

93. Een bericht s. tit.
In: De Gids; Katholiek Sociaal Weekblad voor Vlaamsch België 6 (1907) 287 A, 192.
Rubr.: Boekennieuws.

In dit bericht wordt de aandacht gevraagd voor enkele brochurenreeksen, die De Gids had ontvangen van de Zentralstelle van de Volksverein te Mönchengladbach, te weten de Soziale Volksbibliotheek en de Apologetische Volksbibliotheek. Deze worden ter lezing aanbevolen.

De Gids toonde zich bereid bedoelde brochures aan haar lezers uit te lenen.

94. Prims, F., Werkmanskring, syndicaat & politiek bij de katholieken in Duitschland.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 325, 112-115; 326, 121-122.

Naar gegevens verstrekt door functionarissen van de Zentralstelle van de Volksverein te Mönchengladbach op verzoek van Prims, die zich 'hunnen-oudleerling' noemt.

95. Prims, F., Eene Belgische sociale week in September.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 329, 157-160; 330, 171-174.

In verband met een in België te organiseren sociale week wordt o.a. uitvoerig stilgestaan bij de sociale vacantieleergangen die in het raam van de Volksverein te Mönchengladbach werden gegeven.

De inhoud van deze leergangen wordt geïllustreerd aan de hand van een overzicht van de programma's en de betrokken docenten in de jaren 1905 en 1906.

Uit deze Duitse cursussen zijn - aldus Prims - de sociale weken in andere landen (w.o. Nederland) voortgekomen.

'Gladbach is de moeder-week geweest'.

96. N., Tweede sociale cursus voor den middenstand in Duitschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 7 (1908) 1, 9.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

97. K.S.A. in Duitschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 7 (1908) 7, 84.

Rubr.: Korte Berichten.

98. De K.S.A. in Duitschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 8 (1909) 26, 311-312.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Ontleend aan 'Het Centrum'. Betreft vooral de relatie Volksverein-Duits Episcopaat.

99. Een politieke week.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 8 (1909) 29, 342.

Bericht over de eerste cursus in staatswetenschappen die te Mönchengladbach zou worden gegeven.

100. Aalberse, [P. J. M.], Een protestantsch oordeel over de K.S.A. in Duitschland en . . . de K.S.A. in Nederland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 8 (1909) 44, 505-507.

101. S., R., De Duitse Volksverein in 1909.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 8 (1909) 44, 516.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Verslag over de Volksverein uitgebracht bij gelegenheid van de katholieken-dag te Breslau.

102. De Volksverein voor het katholieke Duitschland . . .

In: Het Katholieke Volk; orgaan van de Roomsche-Katholieke Werklieden-organisaties in Nederland 1 (1909/'10) 37, 2.

Rubr.: Katholiek Leven.

Betreft gegevens uit het jaarverslag van de Volksverein.

103. Miss.[iaen], Berth., Wat het congres van Breslau van 1909 voor den 'Volksverein' beteekent.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 9 (1910) 435, 289-290.
104. Prims, F., De sociale weken van 1910.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 9 (1910) 438, 325-326.

Vergelijking van de aard der sociale weken in Duitsland, Frankrijk, België en Nederland.
105. B., A. D., De volkshoogeschool van M. Gladbach.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 9 (1910) 438, 326-328.

Verslag van de cursus volkshuishoudkunde georganiseerd door de Zentralstelle van de Volksverein te Mönchgladbach.
106. B., J. D., Volksontwikkeling in den vreemde en bij ons.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 9 (1910) 440, 349-352.

Met name gegevens over het volksontwikkelingswerk van de Volksverein door middel van talloze soorten van publikaties voor speciale groeperingen uit de bevolking.
De auteur vermeldt een persoonlijk bezoek aan de Zentralstelle van de Volksverein.
107. E., 10e cursus in volkshuishoudkunde te M. Gladbach.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 14, 165-166.
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Gegevens over de toelatingsvoorwaarden, het programma e.d. Er wordt voor gepleit ook in Nederland met dergelijke cursussen te beginnen.
108. De Duitse Volksverein . . .
In: Het Katholieke Volk 2 (1911) 55, 1.
Rubr.: Katholiek Leven.

Vooral gegevens over de groei van het ledental en de verspreiding van geschriften van de Volksverein.
109. Een bericht s. tit. over vacatieverenigingen van de katholieke studenten in Duitschland en het orgaan de „Sozial-Studentische Blätter.”
In: Het Katholieke Volk 2 (1911) 93, 1.
Rubr.: Katholiek Leven.
110. Sociale vacantie-cursus in M. Gladbach.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 29, 345-346.

Enkele gegevens m.b.t. deze cursus en het program.

111. Tepe, A., Sociale cursussen.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 39, 457-460; 40, 469-471; 41, 484-486.
- Uitvoerige gegevens over het cursuswezen, zoals dit georganiseerd werd in het raam van de Volksverein en de ontwikkeling ervan, naar informatie van functionarissen van de Zentralstelle te Mönchengladbach.
112. München-Gladbach en de Katholieke Sociale Actie in Nederland.
In: De Maasbode van 14 en 16 oktober 1911.
- Reactie op een door P. J. M. Aalberse geschreven artikel in het Festblatt uitgegeven door de directie van de Kölnische Volkszeitung t.g.v. het vijftigjarig jubileum van deze krant op 1 april 1910.
113. Tepe, A., De 'Volksverein für das katholische Deutschland' en de 'Zentralstelle te München-Gladbach.'
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 43, 505-509.
- Reactie op de zojuist genoemde artikelen uit de Maasbode van 14 en 16 oktober 1911.
- Zie ook: het verweer van Aalberse in de Maasbode van 19 oktober 1911 en het commentaar daarop van de redactie van deze krant én het artikel in de Maasbode van 22 oktober 1911 (ochtendblad) o.d.t.: De modernisten en de Volksverein.
- Zie bovendien: het commentaar op het laatstgenoemde art. van Tepe in de Maasbode d.d. 30 oktober 1911 (avondblad) en de reactie van Tepe hierop o.d.t. 'Een dringend verzoek' in: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 44, 524-525.
114. Volksverein.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 51, 610.
Rubr.: Korte Berichten.
115. De Deutsche Volksverein.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 11 (1912) 20, 238.
Rubr.: Korte Berichten.
116. Centraal bureau voor studenten-actie te M. Gladbach.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 11 (1912) 34, 406.
Rubr.: Korte Berichten.
117. De Volksverein . . .
In: Het Katholieke Volk 3 (1912) 127, 1.
Rubr.: Katholiek Leven.
118. Een model-organisatie is de 'Volksverein für das katholische Deutschland'.
In: Het Katholieke Volk 3 (1912) 140, 1.
Rubr.: Katholiek Leven.

119. De Volksverein (K.S.A. in Deutschland) . . .

In: Het Katholieke Volk 4 (1913) 195, 1.

Rubr.: Katholiek Leven.

De laatstgenoemde drie berichten in Het Katholieke Volk hebben vooral betrekking op de groei van het ledenbestand van de Volksverein, de geschriften van de Volksverein e.d.

120. Robitsch, S. J., Twintig jaren sociale actie der Volksverein für das katholische Deutschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 12 (1913) 11, 124-128.

121. Robitsch, [S. J.], Het Sekretariat sozialer Studentenarbeit in M. Gladbach.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 13 (1914) 5, 51-52.

122. Practisch-sociale vacantie cursus te M. Gladbach.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 13 (1914) 28, 332.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Overzicht van het program.

123. Der Volksverein für das Katholische Deutschland in 1914/15.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 15 (1916) 37, 454.

Rubr.: Korte Berichten.

124. Het werk van de Volksverein für das Kath. Deutschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 16 (1917) 12, 132.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

125. Beijersbergen van Henegouwen, Volksverein für das katholische Deutschland.

In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 23, 1938, k. 622.

Zie verder o.a.

126. I Ve Limburgsche Katholiekendag Sittard 19 mei [1902].

In: Het Limburgsch Volksblad 2 (1902) 115, 1-3.

Als spreker trad o.a. op de heer Sittart uit Aken, een afgevaardigde van de Duitse Centrumpartij.

Hij schonk in zijn rede ook aandacht aan de Volksverein.

127. Ermann, H., Stenografisch verslag der lezing gehouden door den Zeereerw. Pater H. Ermann, S.J., den 16den Februari 1905 in de Stichting de Stuers te Maastricht bij gelegenheid der eerste algemeene vergadering van het Plaatselijk Comité van Katholieke Sociale Actie.

Maastricht, Boosten & Stols, 1905. 39 p.

P. 28, 29.

128. Kardinaal Fischer, aartsbisschop van Keulen.
In: De Katholieke Sociale Actie 4 (1912) 8, 117-119.
P. 118.
129. P[rimis, F.], De inrichting voor katholieke Belgische dokumentatie.
In: Dietsche Warande en Belfort 14 (1913) 12, 401-411.
- In dit art. spreekt Prims ook over het dokumentatiebureau te Gladbach [de Zentralstelle van de Volksverein].
Voor uitvoerige gegevens verwijst hij naar zijn studie: De dokumentatie in den dienst der katholieke zaak.
In: Vragen des Tijds; studiereeks uitg. door de Inrichting voor katholieke Belgische Dokumentatie [bestuurd door F. Prims]. Brussel. Nr. 1.
- Aalberse, P. J. M., Windthorst als sociaal-politicus . . . 1918. (58)
P. 63-65.
130. Pribilla, M., De geestestoestand in Duitsland.
In: Opgang; geill. weekblad voor godsdienst, wetenschap, kunst, staatkunde . . . Amsterdam, Van Munster, 3 (1923), 642-649.
- Salsmans, J., Prof. dr. Emiel Vliebergh . . . 1945. (71)
P. 53, 203.
- Kothen, R., La pensée et l'action sociales des catholiques . . . 1945. (25)
P. 431-434.
- Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 180.
- Bruyne, W. de, Monseigneur Antoine Pottier . . . 1954. (42)
P. 32 en 33.
- Colsen, J., Poels . . . 1955. (44)
P. 394.
- Gestel, C. van, Kerk en sociale orde . . . 1956. (46)
P. 33, 34, 79.
- Jostock, P., Duitsland.
In: Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961. (48)
P. 118, 121, 129, 130, 137, 148.
- Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] Aalberse . . . 1961. (47)
P. 114, 115.
131. Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in België 1789-1939; o. red. van S. H. Scholl. Brussel, De Arbeiderspers, 1965. 3 dl.
Dl. 2. De Christen-Democratie (1886-1914);

met medew. van G. de Broeck, Th. Luykx, M. Neirynek e.a.
P. 274, 365, 375, 390, 391.
Dl. 3. De Katholieke Arbeidersbeweging (1914-1939);
met medew. van F. Broeckaert, G. de Broeck, Th. Luykx e.a.
P. 242, 306.

Horn van Nispen, L. C. W. J. M. ten, Jan B. M. van Besouw . . . 1971. (50)
P. 46.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland. In: Poli-
tiek Perspectief . . . 1975. (51)

PERSONEN DIE EEN ROL HEBBEN GESPEELD IN DE VOLKSVEREIN

BRANDTS, FRANZ 1834-1914

Arbeiterwohl.

In: Het Limburgsch Volksblad 3 (1902) 128, 1. (73)

Enkele gegevens over de rede van F. Brandts als voorzitter van het Verband
Arbeiterwohl, op de 21ste algemene vergadering (5 en 6 Augustus 1902) te
Düsseldorf.

Katholiekendag te Mannheim; Volksverein.

In: Het Limburgsch Volksblad 3 (1902) 129, 3. (78)

Enkele gegevens over de rede van F. Brandts als voorzitter van de Volks-
verein.

132. S., Franz Brandts.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 47, 562-563.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Bericht t.g.v. de 70ste verjaardag van F. Brandts.

Hierin wordt vooral aandacht geschonken aan de betekenis van Brandts voor
de katholieke sociale actie in Duitsland en aan de sociale instellingen in zijn
bedrijf.

133. Kellenaers J. Bzn., A., Modelfabrieken; de sociale instellingen aan de Ned.
Gist- en Spiritusfabriek (van Marken) te Delft, en aan de fabrieken van Carl
Zeiss (Abbe) te Jena en F. Brandts te M. Gladbach. Leiden, 'Futura', 1908.
44 p.

(Volksbibliotheek; 16). Met name p. 35-44.

134. A[alberse, P. J. M.], Twee groote dooden: Albert de Mun en Franz
Brandts.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 13 (1914) 41, 472-473.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Zie verder o.a.

Kannengieser, A., Catholiques Allemands . . . 1892. (28)
P. 210, 270, 272.

Brants, V., Mouvement social et action catholique en Allemagne . . .
In: La Réforme Sociale . . . 1900. (72)

Paus Pius X en de Duitse Volksverein.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 22, 263. (83)

Hermans, H., Handboek voor de moderne vakvereniging . . . 1908. (32)
P. 178.

De K.S.A. in Deutschland.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 8 (1909) 26, 311-312. (98)

135. Hermans, H., Het grote vraagstuk der bedrijfsorganisatie; uitg. van de Federatie der Diocesane R.K. Volks- en Werkliedenbonden. Den Haag. 71 p.
Overdr. uit: 'Het Roer; maandschrift voor de R.K. Arbeidersbeweging van juli-aug. 1922'.
P. 20, 21.

Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 100, 212.

Gestel, C. van, Kerk en sociale orde . . . 1956. (46)
P. 33.

Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961.
(48)
P. 111, 118.

TRIMBORN, CARL 1854-1921

Katholiekendag te Mannheim; Volksverein.
In: Het Limburgsch Volksblad 3 (1902) 129, 3. (78)

Gegevens over de redevoering van Trimborn.

136. Zesde Limburgsche Katholiekendag 23 mei 1904.
In: De Volksbode 4 (1904) 215, 1.

Schrijven van het dagelijks bestuur der Limburgsche katholiekendagen aan de katholieken van Limburg ter uitnodiging.

137. Officieel programma van den Limburgschen Katholiekendag te Heerlen op 23 mei 1904.

Spreker op de algemene vergadering o.a. dr. Trimborn uit Keulen.

138. Indrukken uit Heerlen.

In: De Volksbode 4 (1904) 220, 1.

Beschrijving van de redevoering van Trimborn op de zesde Limburgsche Katholiekendag.

Een citaat uit deze redevoering treft men ook aan in:

Morawsky, M., Bij het Meer van Geneve; vertolkt en van aantekeningen voorzien door H. Ermann; 3e herz. uitg.

Oisterwijk, 'Oisterwijk', z.j. (1930). 413 p.

P. 294.

Zie verder o.a.

Paus Pius X en de Deutsche Volksverein. In: Katholiek Sociaal Weekblad 3 (1904) 22, 263. (83)

De tien-urendag . . . 1909. (70)

Salmsmans, J., Prof. dr. Emiel Vliebergh . . . 1945. (71)

P. 49.

Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] Aalberse . . . 1961. (47)

P. 77.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland. In: Politiek Perspectief . . . 1975. (51)

Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens . . . 1978. (52)

P. 257.

HITZE, FRANZ 1851-1921

Hitze, F.

139. La quintessence de la question sociale; op. trad. de l'allemand par J. B. Weyrich. Louvain, Uystpruyst-Dieudonné, 1896. XII, 28 p.

Oorspr. tit.: Die Quintessenz der sozialen Frage (1880).

140. Capital et travail et la réorganisation de la société; éd. française par J. B. Weyrich. Louvain, Uystpruyst, 1898. XIII, 562 p.

Oorspr. tit.: Kapital und Arbeit und die Reorganisation der Gesellschaft (1880).

Zie ook: de vertaling van de uitvoerige bespreking door Von Hertling van dit werk.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 35, 397 . . . (62)

141. Bescherming tegen overmatigen arbeidstijd (Maximale arbeidsdag).
In: Vlekke, J. F., Sociale opstellen . . . 1901. P. 11-28.
- Vert. van een art. van Hitze in de Staatslexicon der Görres-Gesellschaft, dl. 1, 1901 (?) p. 298 e.v.
142. De ontwikkeling van den arbeider; vert. door Z. en G. B.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 39, 450-451; 40, 461-462; 41, 472-473.
Rubr.: Schetsen voor sociale voordrachten.
- Vertaling van de redevoering van Hitze bij gelegenheid van de 21ste algemene vergadering van het Verband Arbeiterwohl te Düsseldorf in augustus 1902.
- Zie ook: Arbeiterwohl. In: Het Limburgsch Volksblad 3 (1902) 128, 1. (73)
143. De gevolgen der sociale politiek; de 'wetenschappelijke' methode van Prof. dr. Bernhard; [vert. door] L. en S. J. R.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 12 (1913) 12, 139-141; 13, 148-149; 15, 173-175.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
- Reactie van Hitze op het werk van Bernhard 'Unerwünschte Folgen der deutschen Sozialpolitik' in de Kölnische Volkszeitung d.d. 2 februari 1913, nr. 97.
144. Prof. Dr. Bernhard en de Duitsche sociale wetgeving; met een inl. door Robitsch.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 12 (1913) 23, 268-272.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
- Oorspr. tit.: Die staatliche Genehmigung privater Betriebe im Lichte der Kritik des Herrn Prof. Dr. Bernhard.
- Overgenomen uit: Soziale Kultur 33 (1913) 3, 134 e.v.
- L'Abbé Hitze et la législation protectrice des ouvriers en Allemagne.
In: Kannengieser, A., Catholiques Allemands . . . 1892. (28)
Chap. VI, p. 291-316; passim.
- Aalberse, P. J. M., Prof. dr. Franz Hitze.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 32, 358-362; 39, 451. (69)
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.
- Aalberse schenkt speciale aandacht aan Hitze i.v.m. diens 25-jarig priesterfeest.
De levensbijzonderheden ontleende hij vooral aan artikelen die waren verschenen in de Kölnische Volkszeitung (Wochenausgabe) d.d. 30 juli 1903 resp. in de Westdeutsche Arbeiterzeitung van 25 Juli 1903.
145. Hitze, Franz.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 13, 1936, k. 386.

Franz Hítze.

In: De corporatieve gedachte; bij de katholieke sociologen van de XIXe eeuw
. . . 1941. (24)
P. 118-121.

Zie verder o.a.

146. Brants, V., Les associations ouvrières en Allemagne.
In: La Revue Générale. Bruxelles, Société Belge de Librairie, 69, année 35
(1899) 3, 397-413.
- Brants, V., Les grandes lignes de l'économie politique . . . 1901. (29) P. 609, 610.
- Hermans, H., Handboek voor de moderne vakvereniging . . . 1908. (32)
P. 86, 160, 165, 178, 207.
- Hermans, H., Het grote vraagstuk der bedrijfsorganisatie . . . 1922. (135)
Met name p. 21, 61-63.
- Salsmans, J., Prof. dr. Emiel Vliebergh . . . 1945. (71)
P. 49.
- Kothen, R., La pensée et l'action sociales des catholiques . . . 1945. (25)
P. 200.
- Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 42, 100, 180, 362.
- Wely, J. van, Schaepman . . . 1952. (41)
P. 405.
- Gestel, C. van, Kerk en sociale orde . . . 1956. (46)
P. 34, 76, 78, 79.
- Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961.
(48)
P. 109, 116, 118, 119, 129, 133.
- Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] Aalberse . . . 1961. (47)
P. 141, 144, 154.
- Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in België . . . 1965. (131)
Dl. 2, p. 301.
- Theunisse, J. G. L., Jan Frederik Vlekke . . . 1966. (49)
P. 20, 109, 110, 116, 134, 172, 288, 289, 293, 359.
- Horn van Nispen, L. C. W. J. M. ten, Jan B. M. van Besouw . . . 1971. (50)
P. 39, 88, 143, 182.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland.
In: Politiek Perspectief . . . 1975. (51)

Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens . . . 1978. (52)
P. 82, 99, 106, 116, 252, 326.

PIEPER, AUGUST 1866-1942

Pieper, A.

147. Christelijke sociale politiek.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 4 (1905) 1, 5-7.

Rubr.: Uit Tijdschriften.

Oorspr. tit.: Leitgedanken der christlichen Sozialpolitik.

Overgenomen uit: Arbeiterwohl 24 (1904) 10/12, 293-299.

148. La réglementation du travail à domicile en Allemagne.

Louvain, s.a. (1910) 15 p.

149. Uit den vreemde.

In: Het Limburgsch Volksblad 2 (1902) 120, 2.

Bericht over het op 15 juni 1902 te Krefeld gehouden congres van afgevaardigden van alle arbeidersverenigingen in het aartsdiocees Keulen, dat geopend werd door de voorzitter dr. A. Pieper.

Katholiekendag te Mannheim; Volksverein.

In: Het Limburgsch Volksblad 3 (1902) 129, 3. (78)

Verslag over de Volksverein door A. Pieper.

P., F., Sociale leergang in Gladbach.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 5 (1906) 247 A, 141-142. (90)

Bespreking van gehouden voordrachten o.a. van A. Pieper.

Prims, F., Eene Belgische sociale week in September.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 329, 157-160 . . . (95)
P. 158, 159.

Miss.[iaen], Berth., Wat het congres van Breslau van 1909 voor den 'Volksverein' beteekent.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 9 (1910) 435, 289-290. (103)

O.a. enkele gegevens over een rede van Pieper tijdens genoemd congres.

150. Twee miljoen katholieken georganiseerd.
In: Het Katholieke Volk 3 (1912) 134, 2.
Rubr.: Katholiek Leven.

Weergave van gedeelten der feestrede gehouden door Pieper te Dortmund bij het bondsfeest van katholieke verenigingen in Duitsland.

151. Borret, Pieper, August.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 19, 1937, k. 746.

Zie verder o.a.

Aalberse, P. J. M., Een Centraal Bureau voor de Katholieke Actie. In: Katholiek Sociaal Weekblad 2 (1903) 20, 229-231. (81)

Robitsch, S. J., Twintig jaren sociale actie der Volksverein für das katholische Deutschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 12 (1913) 11, 124-128. (120)

Salsmans, J., Prof. dr. Emiel Vliebergh . . . 1945. (71)
P. 53, 203.

Salsmans vermeldt o.a. een schrijven van A. Pieper aan kan. Luytgaerens als secretaris van de Boerenbond te Leuven, waarin hij de deelname van de Volksverein betuigt bij het overlijden van Vliebergh.

Brom, Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 100, 180.

Colsen, J., Poels . . . 1955. (44)
P. 449, 633.

Gestel, C. van, Kerk en sociale orde . . . 1956. (46)
P. 79.

Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961. (48)
P. 129, 130, 134.

Gribling, J. P., J. P. M. [i.e. P. J. M.] Aalberse . . . 1961. (47)
P. 114, 144.

Theunisse, J. G. L., Jan Frederik Vlekke . . . 1966. (49)
P. 201, 203, 207.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland. In: Politiek Perspectief . . . 1975. (51)

Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens . . . 1978. (52)
P. 257.

MÜLLER, OTTO 1870-1944

Uit den vreemde.

In: Het Limburgsch Volksblad 2 (1902) 120, 2. (149)

Enkele gegevens over de rede van dr. Müller tijdens het congres te Krefeld op 15 juni 1902 van alle arbeidersverenigingen in het aartsdioeces Keulen.

P., F., Sociale leergang in Gladbach.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 5 (1906) 247 A, 141-142. (90)

Bespreking van gehouden voordrachten o.a. van dr. Müller.

Prims, F., Eene Belgische sociale week in September.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 329, 157-160 . . . (95)

P. 158, 159.

Zie verder o.a.

Colsen, J., Poels . . . 1955. (44)

P. 449, 531, 633.

Jostock, P., Duitsland.

In: Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961. (48)

P. 117, 130, 134, 145, 148, 149, 153.

Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in België . . . 1965. (131)

Dl. III, p. 389.

GIESBERTS, JOHANNES 1865-1938

Giesberts, J.

152. De taktiek van het socialisme en onze verdediging; voordracht te houden in arbeidersverenigingen, vrede's, sociale studiekringen van patronaten, enz. opgesteld door Giesberts.

In: De Gids; Katholiek Sociaal Weekblad voor Vlaamsch België 6 (1907) 271 A, 62-64.

Rubr.: Materiaal voor voordrachten.

De Gids had deze voordrachtsschets ontvangen van Giesberts met een uitvoerige Duitse bibliografie.

153. De christelijke vakorganisatie in de arbeidersbeweging, in de sociaal-economie, en in het openbare leven; rede gehouden op het VIe congres der Christelijke Vakorganisaties te Breslau.

Enschede, Van den Broek & Adolfs, z.j. (1908). 54 p.

Oorspr. tit.: Die christlichen Gewerkschaften in der Arbeiterbewegung, der

Volkswirtschaft und im öffentlichen Leben; Vortrag gehalten auf dem VI. Kongresz der christlichen Gewerkschaften in Breslau (1907).

De Nederlandse vertaling werd besproken en aanbevolen in De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 340, 299.

Zie ook: Zielemans, Chr., De Giesbertsche brochure.

In: De Mijnwerker; orgaan van den Algemeenen Bond van Kristelijke Mijnwerkers in Nederland 2 (1908) 14, 2-3. Rubr.: Lezen.

'Eene aanprijzing van dit boekje achten wij - aldus Zielemans - werkelijk overbodig, want de naam van den schrijver, die ook voor onze Limburgsche mijnwerkers geen onbekende verschijning meer is, zegt reeds genoeg . . .'

154. Stemmen uit Zürich.

In: De Mijnwerker 2 (1908) 21, 2-3.

O.a. uitspraken van Giesberts tijdens het eerste internationaal congres van christelijke vakverenigingen te Zürich.

155. Vr., Chr. J., De Duitse invaliditeitsverzekering.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 14 (1915) 39, 465.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Ontleend aan een studie van Giesberts.

156. S., Johann Giesberts.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 4 (1905) 41, 490.

Rubr.: Berichten en Mededeelingen.

Aalberse, P. J. M., Volksonwikkeling . . . 1904. (89)

P. 48-49.

Prims, Fl., Eene Belgische sociale week in September.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 329, 157-160 . . . (95).

P. 158.

Gedenkschrift bij gelegenheid van het 50 jarig bestaan der R.K. Werkliedenvereniging 'St. Paulus', Vaals . . . 1925. (34)

Hierin wordt een toespraak van Giesberts vermeld d.d. 22 april 1900 als bijzondere gebeurtenis in het bestaan van de betreffende werkliedenvereniging.

157. Beschrijving van een bezoek van Giesberts aan Heerlen, waar hij op 20 december 1903 als spreker optrad voor de leden van de R.K. Mijnwerkersvereniging.

In: De Christelijke Mijnwerker 19 (1926) 23, 3.

Rubr.: 'Wat vroeger in de Mijnstreek was'.

Zie verder o.a.

Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 180.

158. Dieteren, Remigius, Mens en mijn; een halve eeuw strijd, groei en bloei van de Nederlandse Katholieke Mijnwerkersbond. Heerlen. Utrecht, Lumax, 1953. 342 p.
P. 31, 39, 40.

Colsen, J., Poels . . . 1955. (44)
P. 329.

Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961. (48)
P. 130, 134, 135, 496.

Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens . . . 1978. (52)
P. 82, 99.

BRAUNS, HEINRICH 1868-1939

159. Bericht van een bezoek van Brauns aan Heerlen op 17 december 1905 waar hij als spreker optrad in een openbare vergadering van katholieke mijnwerkers. In: De Christelijke Mijnwerker; orgaan van den Alg. Bond van Christelijke Mijnwerkers in Nederland 9 (1926) 36, 3-4.
Rubr.: 'Wat vroeger in de Mijnstreek was'.

160. Nolens, W. H., Herinneringen en wenschen.
In: Jubileum-uitgave [van de] Ned. R.K. Mijnwerkersbond ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van den Ned. R.K. Mijnwerkersbond benevens Verslag over de jaren 1926-1927. Heerlen, Limburgsch Dagblad, 1928. P. 11-14.

Nolens merkt hierin o.a. het volgende op: 'Ik zocht voorlichting bij de Zentral-stelle te Gladbach en op raad van den lateren, thans afgetreden Minister van Arbeid in het Duitsche Rijk, Dr. Brauns, die mij in 1901 te Rolduc bezocht, trok ik er op uit om in de verschillende mijngemeenten tot het oprichten van Katholieke Mijnwerkersverenigingen te geraken' . . . p. 11.

161. Dr. Brauns in St. Ingbert.
In: De Mijnwerker; orgaan van den Ned. R.K. Mijnwerkersbond 22 (1929) 34, 2.

Betreft rede van Brauns in de Feshalle St. Ingbert te Saarbrücken t.g.v. het vijfentwintig jarig bestaan van de Christelijke Mijnwerkersbond.

Prims, Fl., Eene Belgische sociale week in September.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 329, 157-160 . . . (95)
P. 158, 159.

Zie verder o.a.

K.S.A. in Duitschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 7 (1908) 7, 84. (97)

Tepe, A., Sociale cursussen.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 39, 457 . . . (111)

Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)

P. 180.

Dieteren, Remigius, Mens en mijn . . . 1953. (158)

P. 20, 31.

Colsen, J., Poels . . . 1955. (44)

P. 267, 274, 329, 360, 361, 363, 449, 534, 554.

Gribling, J. P., Katholieke sociale actie in Europa en in Nederland.

In: Politiek Perspectief . . . 1975. (51)

Gribling, J. P., Willem Hubert Nolens . . . 1978. (52)

P. 82-83, 99, 116, 297, 326, 332.

HOHN, WILHELM 1871-1954

P., F., Sociale leergang in Gladbach.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 5 (1906) 247 A, 141, 142. (90)

Bespreking van gehouden voordrachten o.a. van Hohn.

Prims, F., Eene Belgische sociale week in September.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 329, 157-160 . . . (95)
P. 158, 159.

K.S.A. in Duitschland.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 7 (1908) 7, 84. (97)

JOOS, JOSEPH 1878-1965

162. Joos, J., De katholieke standsorganisatiegedachte; verslag op de Internationale Conferentie voor de Organisatie van den Katholieken Arbeidersstand, te Antwerpen, 20-22/7/1924; [uit het Duits] vert. door R. Carels.

In: De Gids op Maatschappelijk Gebied; gewijd aan Sociale Studiën en Documentatie 20 (1925) 1, 8-10.

De corporatieve gedachte bij de katholieke sociologen van de XIXde eeuw. Dl. II. Deutsche auteurs bew. door J. Joos . . . 1941. P. 101-126. (24)

163. Cosemans, Joos, Joseph.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 14, 1936, k. 658.
- Colsen, J., Poels . . . 1955. (44)
Passim.
- Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961.
(48)
P. 130, 131, 153, 516, 518.
- Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in België . . . 1965. (131)
Dl. III, p. 380, 388-390.

SONNENSCHNEID, CARL 1876-1929

164. Het Gladbacher Sekretariaat voor Sociale Studentenkringen.
In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 7 (1908) 330, 177.
Rubr.: Berichten en Mededeelingen.
- Aanhaling van een schrijven van dr. Sonnenschein aan De Gids op Maatschappelijk Gebied naar aanleiding van een bespreking in dit tijdschrift van zijn werk: Kann der moderne Student sozial arbeiten? M. Gladbach, Volksvereins Verlag, 1908. Zie: De Gids . . . 7 (1908) 325, 118. Rubr.: Boekennieuws. Aan de bespreking in kwestie was een oproep toegevoegd aan de Leuvense studenten kennis te nemen van dit werk en zich te oriënteren in Mönchengladbach. Sonnenschein verklaarde zich in zijn schrijven gaarne bereid alle aanvragen uit Belgische studentenkringen te beantwoorden.
165. Sonnenschein, C., De evangeliën der Zondagen; uit het Duitsch door Franciscus. Rijswijk, Kruisvaarders van St. Jan, 1932. 222 p.
Oorspr. tit.: Sonntagsevangelien; Erklärungen (1928).
166. Schous, M., Dr. Carl Sonnenschein; een greep uit zijn sociale hervormingsideeën, neergelegd in zijn Notizen en redevoeringen.
Amsterdam, R.K. Boekcentrale, z.j. [1933]. 64 p.
167. Dr. Carl Sonnenschein; groot apostel van Berlijn.
In: De Mijnwerker; orgaan van den Ned. R.K. Mijnwerkersbond 23 (1930) 40, 1; 41, 1; 42, 1; 43, 1; 45, 1; 46, 1; 47, 1; 48, 1; 49, 1.
- Biografie gedeeltelijk gebaseerd op het werk van C. Hoeber 'Dr. Carl Sonnenschein; der Studentenföhrer und Groszstadtseelsorger'.
Berlin, Germania, 1930. 166 p.
168. Gorris, Sonnenschein, Carl.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 21, 1938, k. 719.

169. Sonnenschein, Carl.
In: Grote Winkler Prins dl. 17, 1975, p. 540.

Zie verder o.a.

K.S.A. in Duitsland.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 7 (1908) 7, 84. (97)

Tepe, A., Sociale cursussen.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 10 (1911) 39, 457 . . . (111)

Robitsch, S. J., Het Sekretariat Sozialer Studentenarbeit in M. Gladbach. In:
Katholiek Sociaal Weekblad 13 (1914) 5, 51-52. (121)

Kothen, R., La pensée et l'action sociales des catholiques . . . 1945. (25)
P. 434.

Brom, G., Alfons Ariëns . . . 1950. (40)
P. 539.

Oirschot, Floridus van, Beknopte geschiedenis der sociale kwestie . . . 1950. (39)
P. 419.

Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in West-Europa . . . 1961. (48)
P. 517.

Honderdvijftig jaar katholieke arbeidersbeweging in België . . . 1965. (131)
Dl. 3, p. 289.

HEINEN, ANTON 1869-1934

Heinen, A.

170. De kunst om volkslezingen te houden; brief aan een jongen adviseur van een
arbeidersvereniging; vert. door S.J.R.

In: Katholiek Sociaal Weekblad 12 (1913) 9, 102-103; 10, 115-117.

Rubr.: Uit Tijdschriften.

Oorspr. tit.: Die Kunst des volkstümlichen Vortrags; Brief an einen jungen
Arbeitervereinspräses.

Overgenomen uit: Präsidat-Korrespondenz; unter Mitw. von Präsidat hrsg.
von A. Pieper. M. Gladbach, 25 (1912) 5/6, 210-219.

171. Hoe komen wij tot volksgemeenschap? Voor Nederland bew. door Henri Her-
mans. Eindhoven, Lecturis, z.j. [1926]. 93 p.

Oorspr. tit.: Wie gelangen wir zur Volksgemeinschaft? (1922).

De Nederlandse bewerking werd besproken in: *Leering en Leiding* 1 (1926), 551-552. Aan deze bespreking zijn ook enkele biografische gegevens van Heinen toegevoegd.

172. *Levensopgang van het Christenmeisje; naar het Duitsch door P. D. Eindhoven, Lecturis, 1926.*
Oorspr. tit.: *Lebensführung; eine Anleitung zur Selbsterziehung für die weibliche Jugend* (1918).

Zie verder o.a.

Hermans, H., *Het groote vraagstuk der bedrijfsorganisatie . . . 1922.* (135)
P. 9-11.

Hierin geeft Hermans een vertaling van een citaat door A. Pieper uit Heiners *Heimatgrüssen an unseren Krieger* in zijn werk: *Der Sinn der Standes- und Jugendvereine als Lebensgemeinschaften.* M. Gladbach, Volksvereins Verlag, 1922.

MEFFERT, FRANZ

Meffert, F.

173. *De sociaal-democratie tegenover godsdienst, christendom en Katholieke Kerk.* Leiden, 'Futura', 1907. 76 p.
(*Sociale Studiën*; uitg. o.t.v. P. J. M. Aalberse; 3e reeks, 1).
174. *De socialistische toekomststaat.*
In: *Katholiek Sociaal Weekblad* 9 (1910) 16, 188-190; 17, 198-201; 18, 209-211; 19, 221-222; 20, 235-238.
Rubr.: *Uit Tijdschriften.*
175. Robitsch, S. J., *Kommunistische leeringen in de oude kerk.*
In: *Katholiek Sociaal Weekblad* 22 (1923) 38, 295-298; 40, 311-315; 41, 321-323; 43, 336-338.

Hierin treft men veel citaten aan van: Meffert, F., *Der Kommunismus Jesu und der Kirchenväter.* M. Gladbach, 1922.

Aanhalingen uit deze artikelenreeks in het *Katholiek Sociaal Weekblad* komen voor in: Bilt, van de, *Onthullingen voor den katholieken mijnwerker*; het bewijs geleverd dat het niet in strijd is met het geloof lid te zijn van de moderne vakorganisatie. Heerlen, Alg. Ned. Mijnwerkersbond, z.j. 31 p. Met name p. 8, 9, 10.

Prims, Fl., *Eene Belgische sociale week in September.*

In: *De Gids op Maatschappelijk Gebied* 7 (1908) 329, 157-160 . . . (95)
P. 158.

SCHRIJVERS IN DE STIMMEN AUS MARIA LAACH

CATHREIN S.J., VICTOR 1845-1931

Cathrein, V.

176. Le socialisme; ses principes fondamentaux et son impossibilité pratique; trad. de l'allemand d'après la 4^{ième} éd.; avec un avant-propos par Olivier Feron. Bruxelles, Société Belge de Librairie. 1891. X, 272 p.
Oorspr. tit.: Der Sozialismus, eine Untersuchung seiner Grundlagen und Durchführbarkeit (1890).
177. Het socialismus; zijne gronden onderzocht en zijne onmogelijkheid bewezen; uit het Hoogduitsch vert. door Ernest Soens. Leuven, Peeters, 1892. 124 p.
178. La propriété foncière privée et ses adversaires ou le socialisme agraire de E. de Laveye et de Henry George; op. trad. de l'allemand par C. Fritsch. Louvain, Uystpruyst-Dieudonné, 1894. 76 p.
179. La propriété privée et ses adversaires.
In: Sept études sur la question sociale; trad. de l'allemand des 'Stimmen aus Maria Laach' par C. Fritsch.
Louvain, Uystpruyst-Dieudonné, 1896. 76 p.
(Première série, 5).
180. Wie heeft redding te verwachten van de sociaal-democraten?
naar V. Cathrein door H.J.W.; 2e dr. 's-Hertogenbosch, Katholieke Illustratie, 1903. 16 p.
181. Het socialisme. Leiden, 'Futura', 1905. XII, 338 p.
182. Het vrouwenvraagstuk. Leiden, 'Futura', 1907. 196 p.
Oorspr. tit.: Die Frauenfrage (1901).
183. Moraal-philosophie; bew. naar het Hoogduitsch door J. Nouwens. Leiden, 'Futura', 1911.
184. De grondbegrippen van het strafrecht. Leiden, 'Futura', 1914-1915.
2 dl. (Politieke en Sociale Studiën; 8ste reeks, 1 en 2).
Dl. I. Strafrecht en vrije wil. 1914.
Dl. II. Misdaad en straf. 1915.
Oorspr. tit.: Die Grundbegriffe des Strafrechts (1905).
185. Het socialisme; 3e opn. herz. en bijgew. dr.
Leiden, 'Futura', 1915. 2 dl.
Dl. I. Begrip en geschiedenis van het socialisme.
Dl. II. Stelsel van het socialisme.
186. Socialisme en christendom of mag een katholiek socialist zijn?
Voor Nederland bew. door Jos Krijn. Amsterdam, R.K. Boek-Centrale. 1919.
56 p.

Oorspr. tit.: Sozialdemokratie und Christentum oder darf ein Katholik Sozialdemokrat sein? (1919).

187. De wetenschappelijke grondslagen van het moderne socialisme; uitg. van de Federatie der diocesane R.K. Volks- en Werkliedenbonden in Nederland, Den Haag. Heerlen, Corten, s.a. 24 p.
188. Aalberse, P. J. M., Victor Cathrein S.J.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 24 (1925) 19, 217-218.
Beschouwing t.g.v. de 80ste verjaardag van V. Cathrein.
189. Cathrein, Victor.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 7, 1934, k. 149.
190. Cathrein, Victor.
In: Winkler Prins Encyclopaedie; 6e geh. herz. dr.
dl. 5, 1949, p. 602.

LEHMKUHL S.J., AUGUST 1834-1918

Lehmkuhl, A.

191. De la légitimité et de l'illégitimité des grèves; rapport.
In: Congrès des Oeuvres Sociales a Liège . . . 1890.
2ième section: Conventions internationales sur le régime du travail, p. 11-19;
discussie p. 140-157.
192. Le mal social et l'influence de l'Eglise; op. trad. de l'allemand par C. Fritsch.
Louvain, Uystpruyst-Dieudonné, 1894. 64 p.
Oorspr. tit.: Die soziale Not und der kirchliche Einflusz (1892).
Uitvoeringe in het Nederlands vertaalde citaten van dit werk geeft Vlekke in
zijn 'Sociale Opstellen' . . . 1901.
Met name p. 61-63.
193. La question sociale et l'intervention de l'Etat; op. trad. de l'allemand par
C. Fritsch. Louvain, Uystpruyst-Dieudonné, 1895. 56 p.
Oorspr. tit.: Die soziale Frage und die staatliche Gewalt (1892).
194. Le contrat entre patrons et ouvriers et les grèves.
In: Sept études sur la question sociale . . . 1896. VIII, 47 p.
(Première série, 2).
Oorspr. tit.: Arbeitsvertrag und Streik (1889).
195. La réglementation internationale de la question sociale.
In: Sept études sur la question sociale . . . 1896. 32 p. (Première série, 7).
Oorspr. tit.: Internationale Regelung der sozialen Frage (1893).

196. De staat en de sociale quaestie; vert. uit het Duitsch.
Leiden, 'Futura', 1906. 95 p.
(Politieke Studiën; uitg. o.t.v. P. J. M. Aalberse; 1ste reeks, 5).
197. Heymeijer, Lehmkuhl, August.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 16, 1936, k. 264.
198. Lehmkuhl, August.
In: Winkler Prins Encyclopaedie; 6e geh. nieuwe dr.
dl. 12, 1951, p. 632.

MEYER S.J., THEODOR 1821-1913

Meyer, Th.

199. La question ouvrière ou les principes fondamentaux de la sociologie chrétienne.
In: Sept études sur la question sociale . . . 1896. XII, 100 p.
(Première série, 1).
200. De christelijk-ethische sociale beginselen en het arbeidersvraagstuk. Leiden, 'Futura', 1915. 2 dl.
(Politieke en Sociale Studiën; 8ste reeks, 4 en 5).
Dl. I. Individu en maatschappij.
Dl. II. Huisgezin en eigendomsrecht.
201. Meyer, Theodor.
In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 17, 1937, k. 586.

PESCH S.J., HEINRICH 1854-1926

Pesch, H.

202. De sociale nood en zijne oorzaken; in 't Nederlandsch vert. door A. F. van Beurden. Roermond, Van der Marck, 1891. 37 p.
203. Le libéralisme, le socialisme et la sociologie chrétienne; trad. de l'allemand par C. Fritsch. Louvain, Uystpruyst, 1897. 136 p.
I. La notion chrétienne de l'état.
II. L'Etat et l'économie politique.
Oorspr. tit.: Liberalismus, Sozialismus und Christliche Gesellschaftsordnung.
204. Liberalisme en socialisme; met een inl. van J. Nouwens.
Leiden, 'Futura', 1905. 64 p. (Sociale Studiën; 1ste reeks, 3)
205. Solidarisme of de grondslagen der volkshuishoudkunde; sociale economie; met eene inl. van Joh. C. Aalberse. Leiden, 'Futura', 1907.
76 p. (Sociale Studiën; 3e reeks, 2).

206. De katholiek in de wereld. Leiden, 'Futura', 1908.
207. Het kerkelijk gezag en de oeconomische organisatie.
In: De Mijnwerker 2 (1908) 22, 2; 23, 1-2; 24, 1-2.
Oorspr. tit.: Kirchliche Autorität und wirtschaftliche Organisation.
In: Stimmen aus Maria Laach (1908) 75, 410-424.
208. Pater Pesch's artikel.
In: De Mijnwerker 2 (1908) 23, 2; 24, 2-3; 25, 1.
209. Schrijven van Pater Pesch aan de redactie van De Mijnwerker d.d. 27 November 1908 en nota's van de redactie.
In: De Mijnwerker 2 (1908) 25, 1-2; 26, 1.
210. Liberalisme, socialisme en katholieke staats- en maatschappijleer: vrij bew.
naar H. Pesch door P. J. M. Aalberse. Leiden, 'Futura', 1908-1918. Dl. 1.
Dl. I. Katholieke staats- en maatschappijleer.
Boek I. Grondslagen der katholieke staats- en maatschappijleer. 1908.
Boek II. Vrijheidssysteem of sociale ordening? 1909.
Boek III. Vrijheidssysteem en sociale ordening in de geschiedenis. 1911.
Boek IV. Het eigendomsrecht. 1918.
211. Opkomst, bloei en verval der gilden; naar H. Pesch door P. J. M. Aalberse.
Leiden, 'Futura', 1912. 110 p.
212. De volkshuishoudkunde der toekomst; vert. door F.W.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 16 (1917) 17, 179-181; 18, 188-190; 19, 198-200;
20, 210-211; 21, 217-219.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
Oorspr. tit.: Die Volkswirtschaft der Zukunft.
In: Stimmen der Zeit (v.v. Stimmen aus Maria Laach) (1917) 92, 495-518.
213. Economische harmonieën; vert. door F.W.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 16 (1917) 36, 370-371; 37, 379-380; 38, 388-390;
39, 396-399.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
Oorspr. tit.: Volkswirtschaftliche Harmonien.
In: Stimmen der Zeit (1917) 92, 654-679.
214. De ware weg tot oplossing van het maatschappelijk vraagstuk; vert. door L.H.
In: Katholiek Sociaal Weekblad 20 (1921) 21, 164-166; 22, 174-175; 23, 180-182;
24, 190-192; 25, 196-198; 26, 204-205.
Rubr.: Uit Tijdschriften.
Oorspr. tit.: Der richtige Weg zur Lösung der sozialen Frage.
In: Soziale Arbeit im neuen Deutschland; Festschrift zum siebzigsten Geburtstage von Franz Hitze. M. Gladbach, Volksvereins-Verlag, 1921. P. 38-60.
215. Bevolking en bevolkingsvraagstukken; vrij naar H. Pesch door J. Kerkvliet
Asz. Leiden, 'Futura', 1923. 3 dl.
(Politieke en Sociale Studiën; 12e reeks, 4-6).

- Dl. I. Algemeene vraagstukken.
 Dl. II. Het bevolkingsbeginsel van Th. R. Malthus.
 Dl. III. Bijzondere vraagstukken.

216. Sociaal-democratie en anarchisme; bew. door P. J. M. Aalberse.
 's-Gravenhage, Roebert, 1926. 100 p.
 217. Ethiek en volkshuishoudkunde; vert. door S. J. Robitsch.
 Eindhoven, Lecturis, 1928. 237 p.
 Oorspr. tit.: Ethik und Volkswirtschaft (1918).
 218. Prims, F., Het organicisme van Heinrich Pesch.
 In: De Gids op Maatschappelijk Gebied 19 (1924), 509-511.
 Verslagnota voor het Vlaamsch Economisch Congres.
 219. Aalberse, P. J. M., Heinrich Pesch S.J.; de man en zijn werk.
 In: Katholiek Sociaal Weekblad 25 (1926) 15, 201-203; 16, 217-219.

Art. n.a.v. het overlijden van H. Pesch.

Aalberse spreekt hierin o.a. over zijn persoonlijke kontakten met Pesch. Ook maakt hij gewag van diens vriendschappelijke relaties met belangrijke figuren uit de Volksverein zoals Brandts, Trimborn, Hitze en Pieper.

Hij schenkt o.a. aandacht aan de belangrijke werkzaamheden van Pesch voor de Stimmen aus Maria Laach resp. de Stimmen der Zeit. De levensbijzonderheden heeft Aalberse in hoofdzaak ontleend aan een auto-biografie van Pesch, die verschenen is in: Die Volkswirtschaftslehre der Gegenwart in Selbstdarstellungen; hrsg. von F. Meiner. Leipzig, Meiner, 1924. P. 190-208.

220. Pater Heinrich Pesch S.J. en zijn standaardwerk [Lehrbuch der National-
 ökonomie].
 In: Leering en Leiding 1 (1926), 183-184.
 221. Borret, Pesch, H.
 In: De Katholieke Encyclopaedie dl. 19, 1937, k. 655-656.

Heinrich Pesch S.J.

In: De corporatieve gedachte; bij de katholieke sociologen van de XIXe eeuw
 ... 1941. (24)
 P. 124-126.

222. Pesch, Heinrich.
 In: Winkler Prins Encyclopaedie; 6e geh. nieuwe dr.
 Dl. 15. 1952. p. 321.

AUTEURS- EN PERSOONSREGISTER

- Aalberse, J. C. : 63, 205
 Aalberse, P. J. M. : 9, 14, 47, 56, 58, 66, 69, 70, 79, 80, 81, 89, 92, 100,
 112, 113, 134, 173, 188, 196, 210, 211, 215, 216, 219

Aengenent, J. D. J.	: 36
Ariëns, A.	: 32, 40
Aubert, R.	: 26
B., A. D.	: 105
B., G.	: 142
B., J. D.	: 106
Bernhard	: 143, 144
Besouw, J. B. M. van	: 50
Beurden, A. F. van	: 202
Beijersbergen van Henegouwen	: 23, 125
Bilt, van de	: 175
Borret	: 151, 221
Brandts, F.	: 28, 32, 40, 46, 48, 72, 73, 78, 83, 98, 132-135, 219
Brants, V.	: 29, 72, 146
Brauns, H.	: 40, 44, 51, 52, 95, 97, 111, 158-161
Broeck, G. de	: 131
Broeckaert, F.	: 131
Brom, G.	: 40
Brouwer	: 59
Bruna, G.	: 56, 57
Bruijne, W. de	: 42
Brys, A.	: 38
Carels, R.	: 162
Cathrein, V.	: 176-190
Cloes, E.	: 5
Colsen, J.	: 44
Coornaert, E.	: 48
Cosemans	: 67, 163
Cosijns	: 15, 18
D., P.	: 172
Decurtins, G.	: 14
Dieteren, Remigius	: 158
E.	: 107
Erdmann, A.	: 11
Ermann, H.	: 127, 138
Fallon, V.	: 37, 91
Feron, O.	: 176
Fischer, A.	: 98, 128
Franciscus	: 165
Fritsch, C.	: 178, 179, 192-195, 199, 203
Gambasin, A.	: 48
Garcia-Nieto, J. N.	: 48
George, H.	: 178
Gestel, C. van	: 46
Giesberts, J.	: 34, 40, 44, 48, 52, 89, 95, 152-158
Gorris	: 168
Gribling, J. P.	: 47, 51, 52
Grootaers, L.	: 37
Gyr	: 4

H., L.	: 214
Heinen, A.	: 135, 170-172
Hermans, H.	: 32, 89, 135, 171
Hertling, G. von	: 16, 28, 31, 41, 47, 49, 51, 52, 62-71
Herwig, F.	: 22
Heskes, P. J. M.	: 36
Heyman, H.	: 18
Heymeijer	: 197
Hitze, F.	: 24, 25, 28, 29, 32, 40, 41, 46-52, 62, 69, 71, 73, 131, 135, 139-146, 214, 219
Hoeber, C.	: 167
Hohn, W.	: 90, 95, 97
Horn van Nispen, L. C. W. J. M. ten	: 50
Houtte	: 60
Huising, Th. H.	: 89
Jong, Johannes de	: 40
Joos, J.	: 24, 44, 48, 131, 162, 163
Jostock, P.	: 48
Kannengieser, A.	: 28
Kellenaers J. Bzn., A.	: 10, 133
Kerkvliet Asz., J.	: zie Aalberse P. J. M. (215)
Ketteler, W. E. von	: 1-52
Kirschheim, F.	: 7
Knitel, F.	: 13
Kolping, A.	: 18
Kothen, R.	: 25
Krijn, J.	: 186
L.	: 143
Lange, L. de	: 55
Langen-Wendels, J. de	: 63
Lassalle, F.	: 12, 14
Laudy, A.	: 31
Laveleye, E. de	: 178
Lehmkuhl, A.	: 191-198
Leo XIII	: 18
Lontie, R.	: 37
Luyk, P. van	: 9
Luykx, Th.	: 131
Luytgaerens	: 71
Malthus, Th. R.	: 215
Marken, van	: 133
Meffert, F.	: 95, 173-175
Meiner, F.	: 219
Meyer, Th.	: 199-201
Missiaen, Berth.	: 103
Morawsky, M.	: 138
Müller, O.	: 44, 48, 90, 95, 131, 149
Mun, Albert de	: 134
Mundwiler, J.	: 33
N.	: 96

Neiryneck, M.	: 131
Nolens, W. H.	: 52, 63, 160
Nouwens, J.	: 183, 204
Nuyens, W. J. F.	: 19
Oirschot, Floridus van	: 39
P., F.	: 90
Passtoors, W. C. J.	: 70
Persijn, J.	: 19
Pesch, H.	: 202-222
Pieper, A.	: 40, 44, 46-49, 51, 52, 71, 74, 78, 81, 82, 90, 95, 103, 120, 135, 147-151, 170, 219
Pius X	: 83
Poelhekke, M. L. P. C.	: 65
Poels, H. A.	: 44
Pottier, A.	: 42
Pribilla, M.	: 130
Prims, F.	: 92, 94, 95, 104, 129, 218
R.	: 12
Robitsch, S. J.	: 120, 121, 143, 144, 170, 175, 217
Rogier, L. J.	: 45
S.	: 87, 88, 132, 156
S., R.	: 101
Salsmans, J.	: 71
Schaepman, H. J. A. M.	: 19, 30, 41
Scholl, S. H.	: 48, 131
Schous, M.	: 166
Sittart	: 126
Soens, E.	: 177
Sonnenschein, C.	: 25, 39, 40, 48, 97, 111, 121, 131, 164-169
Tepe, A.	: 111, 113
Theunisse, J. G. L.	: 49
Thissen, O.	: 79
Trimborn, C.	: 47, 51, 52, 70, 71, 78, 83, 136-138, 219
Vr., Chr. J.	: 155
Verstraelen, J.	: 43
Vlekke, J. F.	: 49, 63, 141, 192
Vliebergh, E.	: 71
Vorstman, A.	: 22
W., F.	: 212, 213
W., H. J.	: 180
Waterreus, J. L. M.	: 9
Wely, J. van	: 41
Weyrich, J. B.	: 139, 140
Windthorst, L.	: 7, 19, 25, 28, 39, 40, 41, 43, 47, 51, 53-61
Woeste, Ch.	: 54
Z.	: 142
Z., J.	: 11
Zeiss (Abbe) C.	: 133
Zielemans, Chr.	: 153